

HIRAM BINGHAM

– A Machu Picchu újrafelfedezője és Connecticut állam repülő szenátora

Hiram Bingham III. fölöttébb kalandos és fordulatokban gazdag életet élt. Fiatal, ambiciózus kutatóként újra felfedezte a Machu Picchut, majd pilótaoktatóként vett részt a nagy háborúban. Ezután politikai pályára lépve szolgálta Connecticut államot egészen 1933-ig. Később a haditengerészet berkein belül lett ismét oktató, élete végén pedig egy kormányügynökség elnökeként tevékenykedett. Sokan úgy tartják, hogy George Lucas róla mintázta Indiana Jones karakterét.

Szerző: Fazakas László

Hiram Bingham III. 1875. november 19-én született Honoluluban, az akkori Hawaii Királyság fővárosában. Apja és nagyapja protestáns misszionáriusok voltak, akiket az Amerikai Külügyi Missziók Bizottsága nevű szervezet küldött Polinéziába hittérítés céljából. A család az ifjú Hiramból szintén misszionáriust akart faragni, ám ebbéli szándékuk hamar kudarcot vallott. Kíváncsi és kalandvágyó természete ugyanis másfajta missziók végrehajtására predesztinálta. Bingham gyerekkorának jelentős részét Honoluluban töltötte, előtanulmányait is itt végezte, majd a Massachusetts állambeli Phillips Akadémián folytatta. 1894-ben érettségizett, ezt követően felvételizett a Yale Egyetemre, ahol 1898-ban BA-fokozatot szerzett. 1899 és 1900 között a kaliforniai Berkeley Egyetem hallgatója volt. Itt ismerkedett meg Latin-Amerika történelmével, mely mélységesen felkeltette az érdeklődését. Olyannyira, hogy a Harvard Egyetem doktori iskolájába iratkozva a közép- és dél-amerikai civilizációk és kultúrák történetét választotta fő kutatási témájának. 1905-ben, miután sikeresen megvédte disszertációját, egy kis harvardi kitérő után a Princeton Egyetemen

helyezkedett el. Rövidesen azonban megüresedett egy oktatói állás a Yale-en, és mivel a Princetonon amúgy sem lelkesedtek a latin-amerikai tanulmányok iránt, Bingham átszerződött a

nagy riválisához, ahol az egyetem történelem fakultásának előadója lett. Mindeközben véghez vitte élete legnagyobb teljesítményét: megtalálta, pontosabban újra megtalálta a Machu Picchut (öreg hegy).

Az öreg hegy

Az inka komplexumot valamikor 1450 – egyes feltételezések szerint már 1420 – körül kezdték építeni, Pachacuti Inca Yupanqui és Túpac Inca Yupanqui uralkodók idejében. A település mindössze 500 és 750 közötti – nem kizárólag inka származású – lakossággal rendelkezett, és elsősorban a Sapa Inka (az Inka Birodalom élén álló személy hivatalos megnevezése) számára készült. Klasszikus értelemben véve a Machu Picchu nem nevezhető sem városnak, sem erődítménynek, a régészek és kutatók inkább egyfajta komplexumként jellemzik, mely főképp spirituális és rekreációs funkciót töltött be. Az uralkodó, távol a nagyvárosok zajától és nyüzsgésétől, itt nyugodtan kipihenhette magát.

Klasszikus értelemben véve a Machu Picchu nem nevezhető sem városnak, sem erődítménynek, a régészek és kutatók inkább egyfajta komplexumként jellemzik.

Balra: Yale graduate and American explorer Hiram Bingham (1875-1956) who discovered the Machu Picchu in Peru July 24, 1911. (Photo by Apic/Getty Images)

Panoramic view of Machu Picchu set in the Andes, Machu Picchu, the 'lost' Inca city, north of Cuzco was never found by the Spanish. It was only re-discovered in 1911 by Hiram Bingham. Peru. Inca. Pre-Columbian. Machu Picchu

Napjainkban a Machu Picchu az inka civilizáció legismertebb szimbóluma, mely a birodalom roppant gazdagságáról és az őslakosok kivételes mérnöki zsenialitásáról tanúskodik. 1976-ra a terület 30 százalékát sikerült teljesen restaurálni, de mára már jóval nagyobb a rekonstruált épületek és objektumok aránya. 2007-ben egy kanadai-svájci állampolgár által kezdeményezett internetes szavazás során a Machu Picchut beválasztották a világ hét új csodája közé.

Peru 2011-ben ünnepelte a komplexum felfedezésének századik évfordulóját, ezzel alátámasztva Hiram Bingham III. jelentőségét, aki 1911-ben, az inkák elveszett városa (tévesen Vilcabambára utalva) után kutatva bukkant rá az ősi romokra. A következőkben nézzük meg, hogy Bingham milyen körülmények között jutott el az egyetem íróasztalától a perui dzsungelben található hegycsúcsig.

A Machu Picchu újrafelfedezése

Miután elfoglalta egyetemi munkahelyét, és kényelmesen berendezkedett, rögtön nekiállt szenvedélye folytatásának. Bingham ekkorra már két

dél-amerikai (1906, 1909) expedíción volt túl. Első útja Simón Bolívar 1819-es, Venezuelából Kolumbiába tartó menetelését ismételte meg, míg a második során a Buenos Aiestől Limáig vezető kereskedelmi útvonalakat tanulmányozta, valamint kutatásokat végzett az Urubamba folyó völgyében, ahol állítólag Choquequirao romjai voltak.

Fontos megjegyezni, hogy egyik expedíciója sem sikerülhetett volna felesége, Alfreda Mitchell (a Tiffany ékszerek örökös-nője) nélkül, akivel 1900-ban kötött házasságot. Lényegében a világhírnevet szerző kutatóútját is felesége vagyonából finanszírozta.

A híres expedícióra 1911-ben került sor. Bingham ekkor elhatározta, hogy megkeresi II. Manco Cápac inka uralkodó utolsó ismert rejtkehelyét, az inkák elveszett városának tartott Vilcabambát. A településről igen keveset lehetett tudni, még a korabeli spanyol konkvistádoroknak sem volt fogalmuk arról, hogy pontosan hol található. Néhány, kevésbé megbízható

forrás szerint valahol Cuzco közelében lehetett. Bingham egy hétfős csapat élén vágott neki az útnak. Úgy tűnt, hogy a fáradságos kutakodás eredménytelen lesz, de 1911. július 24-én min-

**Hiram Bingham III.
emlékezetét
leginkább a Machu
Picchu
újrafelfedezése
határozza meg,
azonban élete
további évtizedeit is
izgalmas kalandok
tarkították.**

den megváltozott. Egy Melchor Arteaga nevű helyi lakos felvezette Binghamet a közelben lévő 2430 méteres magasságú hegycsúcsra. A látvány teljesen lenyűgözte a 36 éves kutatót: egy sűrű növényzettel benőtt település látképe tárult elé. „A meglepetés meglepetést követett, amíg rájöttünk, hogy csodálatosabb romok között vagyunk, mint bármi, amit valaha találtak Peruban” – írta a Harper’s Monthly magazinnak, majd ezzel folytatta: „Lehetséges, hogy még a konkvisztádorok sem látták ezt a csodálatos helyet.” Rendkívüli felfedezését a National Geographic Society folyóiratában közölte, amely aztán rögtön a világsajtó címlapjaira került. „Korunk legnagyobb régészeti felfedezése” – írta róla a The New York Times.

Hiram Bingham III. szentül hitte, hogy megtalálta Vilcabambát, az inkák elveszett városát, ám az igazi Vilcabambára 1964-ben, egy Gene Savoy nevű teológus-kalandor bukkant rá. A sors különös iróniája, hogy a romok mellett maga Bingham is elhaladt, csak épp nem tulajdonított azoknak jelentőséget.

A repülő szenátor

Hiram Bingham III. emlékezetét leginkább a Machu Picchu újrafelfedezése határozza meg, azonban élete további évtizedeit is izgalmas kalandok tarkították. Elsőként ott van az első világháború kitörése és Amerika 1917-es hadba lépése, melynek következtében Bingham megtanult repülni, majd pilótaoktatóként a franciaországi hadszíntérre került. A háború befejezését követően visszatért az egyetemre, de hamarosan pályát váltott, és a politika mezsgyéjére lépett. 1922-ben kormányzóhelyettesnek, majd 1924 novemberében Connecticut állam kormányzójának választották. Ez utóbbi pozíciót mindössze egy napig töltötte be, ugyanis az egyik állambeli szenátor öngyilkos lett, és az emiatt rendezett időközi választásokat megnyerve szenátori mandátumot szerzett. A sajtó azonnal elnevezte „repülő szenátornak” – ezzel utalva korábbi pilótamúltjára.

Bingham majdnem egy évtizedig szolgálta Connecticut államot, végül aztán az 1933-as szenátori választásokat elvesztette. Bukását lényegében egy politikai botránynak köszönhet, mely során szavazótáborának egy része elfordult tőle.

A politikai pályát kényszerűen maga mögött hagyó Bingham rövid időre visszatért az egyetemi oktatáshoz, majd pedig különféle cégek igazgatóságában vállalt feladatokat. Hamarosan kitört a második világháború, így Bingham újra a hadsereg szolgálatába állt, ezúttal azon-

ban a haditengerészet kiképzőintézményeiben tevékenykedett. A háború után Truman elnök Washingtonba hívta, és egy kormányügynökség élére nevezte ki, melynek vezetéséről 1953-ban lemondott, hátralévő éveit pedig visszavonultan töltötte. Hiram Bingham III. 1956 nyarán, 80 éves korában hunyt el.

A Bingham-örökség

Sokáig úgy tartották, hogy Bingham találta meg elsőként a Machu Picchut, de ma már tudjuk, hogy ez nem így volt. Jorge A. Flores Ochoa, a cuzcói San Antonio Abad Egyetem antropoló-

Fent: xxxxx

Lent: Antony Hermann Fokker, Dutch navigator explaining his giant plane to A.O. Denison and Senator Hiram Bingham of New York, both members of President Coolidge's Airplane Inquiry Board.

Képalá

gusprofesszora 2011-ben azt nyilatkozta a BBC-nek, hogy egy 1555-ben készült gyarmati dokumentumban már megemlézték a Machu Picchut, továbbá különböző források igazolják, hogy Bingham előtt ketten is jártak a hegy tetején: a perui Agustín Lizárraga, valamint az 1860-as években egy Augusto R. Berns nevű német – ez utóbbi módszeresen kifosztva az inka komplexumot. Ezek mellett más kritikák is érték Binghamet. A legtöbbet hangoztatott bírálat szerint nem emelte ki perui segítőit – akik nélkül valójában semmilyen felfedezésre nem került volna sor –, és csakis magának kívánta a dicsőséget. Végül, 80 évvel a felfedezés után, a perui nemzeti kulturális intézet orvosolta a helyzetet, és egy olyan emléktábla kihelyezését rendelte el, mely Bingham perui segítőinek állít emléket, pontosabban Melchor Arteagának, Richartének és Alvareznek.

**Sokáig úgy tartották,
hogy Bingham
találta meg elsőként
a Machu Picchut, de
ma már tudjuk, hogy
ez nem így volt.**

Bingham emlékeztet a Yale és Peru kormánya között, a 2000 évek derekán kialakult vita is beárnyékolta. A konfliktusok forrását az képezte, hogy Bingham a Machu Picchu felfedezése után rengeteg értékes műtárgyat, köztük ezüstkészítményeket, emberi csontokat, kerámiákat, ékszereket szállíttatott a Yale Egyetemre. Elsősorban tanulmányozás céljából vitte magával a tárgyakat, de azok sosem kerültek vissza Peruba. A perui kormány azt állította, hogy ezeket a tárgyakat az egyetem csak kölcsönvette, ezért vissza kell őket szállíttatni eredeti helyükre, ám a Yale ennek a kérésnek nem akart eleget tenni. A vitába Hiram Bingham III. neve is belekeveredett, akit néhányan fosztogatással vádoltak. Akadtak azonban olyan szakemberek, akik ezeket a vádakat túlzásnak tartották. Szerintük Bingham a korszak mentalitásából és paradigmáiból fakadóan gondolta azt, hogy a műkincsek kizárólag a Yale Egyetem gondozásában lehetnek biztonságban. Ezzel arra kívánták felhívni a figyelmet, hogy Bingham cselekedetei csakis az adott korszak keretein belül értelmezhetők, és tévedés lenne azokat napjaink erkölcsi normái szerint megítélni.

Abban azért a felek – minden konfliktus és botrány ellenére – egyetértenek, hogy Bingham teljesítménye két okból mindenképp értékelendő. Egyrészt a Machu Picchu neki köszönheti renoméját és világhírnevét, másrészt Bingham volt az inka komplexum első tudományos feltárója, hiszen a korábbi „felfedező” nem tulajdonítottak jelentőséget a dzsungel által benőtt romoknak.

A tevékenységét megítélő szakmai és morális vitákon túl, Hiram Bingham III. emlékeztetének van egy sokkal populárisabb vonulata is. A közhiedelem szerint ugyanis ő ihlette Indiana

Jones karakterét. Ezt George Lucas soha nem ismerte el, annyit viszont elárult, hogy az 1940-es, 50-es években futó filmsorozatok fiktív szereplőiből inspirálódott.

A téves elmélet kialakulásához és terjedéséhez vélhetően nagyban hozzájárult néhány feltűnő hasonlóság Bingham és Indiana Jones karaktere között. Ilyen a szakma (kutató, régészprofesszor), az érdeklődési terület (archeológia, történelem), a munkahely (egyetem), az öltözködés (kalap, dzseki), a közeg (dzsungel, romok, elveszett civilizációk) és a korszak (a 20. század első fele). Mindezek együttese már bőségesen elegendő muníciót szolgáltat ahhoz, hogy a popkultúrában gyökeret eresztő mítosz tovább éljen és virágozzon. ■